

ทิศทางธรรมาภิบาลของธุรกิจไทย

ปาฐกถาพิเศษโดย นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล เลขานุการ สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต.

ในการสัมมนา “ธรรมาภิบาล : กลยุทธ์พิชิตธุรกิจอย่างยั่งยืน”

เมื่อวันจันทร์ที่ 12 มีนาคม 2550 ณ อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

เรียนท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

เมื่อเดือนที่แล้ว ผมได้มีโอกาสไปฟัง Professor Eswar Prasad ซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยคอร์เนล และในอดีตเคยเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ ไอ เอ็ม เอฟ ซึ่งมาบรรยายที่จุฬาลงกรณ์เกี่ยวกับเรื่อง Globalization Professor Prasad ได้เคยร่วมกับนักวิชาการอื่น ๆ ทำการวิจัยเพื่อตอบคำถามว่าขบวนการ Globalization นั้น จริง ๆ แล้ว เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศมากน้อยแค่ไหน เขามีการทำตัวเลข พล็อตกราฟต่าง ๆ ผลสรุปของเขาก็คือ ประโยชน์ที่เปล่อออกมาเป็นตัวเลขการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ดี ตัวเลขอื่น ๆ ก็ดี ทุกด้านยังไม่สามารถสรุปได้เด็ดขาดว่าขบวนการ Globalization นั้นก่อประโยชน์ชัดเจนแน่นอน ยกเว้นเรื่องหนึ่ง คือ การเชื่อมโยงตลาดทุนในประเทศกับตลาดสากล มีตัวเลขยืนยันได้ว่าก่อให้เกิดประโยชน์แน่นอน

ประโยชน์ที่ว่านี้มีทั้งในการทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเร่งตัวสูงขึ้น และยังทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเรื่องการเงินอีกด้วย ซึ่งรวมไปถึงด้านความโปร่งใส ด้านธรรมาภิบาล ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการที่ประเทศเชื่อมโยงการเงินกับตลาดโลก ประเทศนั้นหนีไม่พ้นที่จะต้องแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ในการที่จะดึงดูดเงินทุน และการที่จะดูดเงินทุนจากตลาดสากลได้นั้น จำเป็นจะต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ลงทุนในเรื่องการเปิดเผยข้อมูล ในเรื่องการบัญชี ในเรื่องธรรมาภิบาล

ความสำคัญของธรรมาภิบาล

ถ้าถามว่าธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างไร ทุกคนคงยอมรับว่าการที่เราจะมีการติดต่อ เชื่อมโยง หรือมีความสัมพันธ์กับใครก็ตาม เราต้องการให้บุคคลนั้นมีธรรมาภิบาลทั้งสิ้น พูดย่าง ๆ ก็คือ ต้องการให้เขาปฏิบัติต่อเราอย่างให้เกียรติ อย่างถูกต้อง อย่างเป็นธรรม และผู้ใดที่เป็นที่ยอมรับว่ามีธรรมาภิบาล บุคคลต่าง ๆ ก็จะคาดเดาได้ว่าเขาจะปฏิบัติต่อเราอย่างไร

ธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการเป็นอยู่ประจำวันของเรา แต่ในแง่ของบริษัทมหาชนยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบริษัทมหาชนนั้น ใช้เงินของผู้อื่นเป็นหลัก ในเบื้องต้นใช้เงินของผู้ถือหุ้นซึ่งมีกระจายกว้างขวาง และในระดับที่สองก็ใช้เงินจากสถาบันการเงิน หรือด้วยการออกตราสารหนี้ขายแก่ประชาชน

การที่บริษัทมหาชนมีบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมห้วจมท้าย มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมรับความเสี่ยง โดยที่บุคคลเหล่านี้ไม่รู้จัักกับผู้บริหารระดับสูงของบริษัทมาก่อน จึงจำเป็นต้องมีกฎ กติกา มารยาท ที่จะดูแลความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่าย ดังนั้น เหตุผลหลักอันดับหนึ่งของการมีธรรมาภิบาล ก็คือการสร้างความมั่นใจให้นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในการแข่งขันกันในตลาดสากลเพื่อดึงดูดเงินทุนเข้ามาเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ

การกำกับดูแลเรื่องธรรมาภิบาลของ ก.ล.ต.

ในด้าน ก.ล.ต. นั้น ขอเรียนว่าได้ให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลธรรมาภิบาลมาโดยตลอด

ด้านต่าง ๆ ในการป้องกันธรรมาภิบาลมีหลายชั้นด้วยกัน เริ่มตั้งแต่ชั้นในสุดก็คือพนักงานของบริษัท พนักงานผู้ลงบัญชีประจำวัน ผู้บริหารระดับสูง กรรมการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการอิสระและกรรมการตรวจสอบ และบุคคลภายนอก อันได้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพ เช่น ผู้สอบบัญชี ผู้ประเมินราคาทรัพย์สิน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ Rating Agency เป็นต้น และด้านสุดท้ายก็คือ ก.ล.ต. เพราะกว่าเรื่องจะมาถึง ก.ล.ต. ก็คือได้มีการกระทำความผิด จนมีหลักฐานพอที่จะกล่าวโทษดำเนินคดีได้แล้ว ดังนั้น หาก ก.ล.ต. นั่งนิ่งเฉย รอทำงานเฉพาะในด้านสุดท้าย ก็ยากที่จะเสริมสร้างกระบวนการธรรมาภิบาลที่มีประสิทธิภาพได้ ก.ล.ต. จึงได้เน้นเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ด้านหน้า ๆ เสียก่อน

ก.ล.ต. ได้พยายามเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ด้านต่าง ๆ ทุกด้านทุกชั้น เช่น ในด้านพนักงานบริษัท หากใครรู้เบาะแสต้องการจะแจ้งข้อมูลมาที่ ก.ล.ต. เราก็ได้เสนอแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครอง ไม่เปิดให้บริษัทกลั่นแกล้ง ในด้านพนักงานผู้ลงบัญชีประจำวัน ก็จะขอให้สภาวิชาชีพบัญชีทำการขึ้นทะเบียน และต่อไปหากปฏิบัติหย่อนยาน ก็ให้มีการลงโทษ

สำหรับผู้บริหารระดับสูง ก.ล.ต. ได้เสนอแก้ไขกฎหมาย เพิ่มองค์ความผิดกรณีมีการทุจริต และยังมีการจัดทำ white list สำหรับผู้ที่จะเป็นกรรมการบริษัทจดทะเบียน ส่วนกรรมการอิสระก็กำลังร่างคำบรรยายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในด้านของผู้ประกอบวิชาชีพ ก.ล.ต. เองได้เน้นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบวิชาชีพทำการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการและในด้านวินัยในวิชาชีพเดียวกัน โดยเฉพาะในบทบาทที่ภาคเอกชนจะทำหน้าที่กำกับดูแลตนเอง ทั้งในด้านการกำหนดมาตรฐานและในด้านการสร้างวินัยและการลงโทษ

ในด้านผู้ถือหุ้นก็เช่นกัน ก.ล.ต. ได้ประสานงานกับทั้งผู้ถือหุ้นกลุ่มสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนรวม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ และผู้ถือหุ้นรายย่อยทั่วไป ผู้ถือหุ้นสถาบันขณะนี้ได้กำหนดให้ต้องประกาศ Voting Policy ว่าจะไม่สนับสนุนวาระที่ผู้บริหารเสนอซึ่งทำให้ผู้ถือหุ้นรายย่อยเสียเปรียบอย่างไม่มีเหตุผล เป็นต้น ส่วนด้านผู้ถือหุ้นรายย่อย ก.ล.ต. ก็ได้ประสานงานกับสมาคมส่งเสริมผู้ลงทุน เพื่อแต่งตั้งบุคคลไปทำหน้าที่อาสาพิทักษ์สิทธิในการประชุมผู้ถือหุ้นต่าง ๆ รวมทั้งมีการประเมินคุณภาพของการจัดประชุมเป็นประจำด้วย

และในด้านสุดท้าย ก.ล.ต. ก็ได้ปรับปรุงขบวนการทำงานของตนเอง เพื่อให้ทันเกมภาคเอกชนมากขึ้น ทั้งในด้านการวิเคราะห์เจาะลึกงบการเงินของบริษัทเป้าหมาย และการติดตามข่าวสารเพื่อสกัดเรื่องที่เขาเปรียบผู้ถือหุ้นรายย่อยแต่ดันมือให้มากที่สุด การดำเนินการด้านธรรมาภิบาลนั้นมีความก้าวหน้าพอสมควร จนกระทั่งมีการประเมินโดยธนาคารโลกในเรื่อง CG ROSE เมื่อ 2 ปีก่อนก็ได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

ธรรมาภิบาลในความหมายกว้าง

แต่ธรรมาภิบาลสมัยนี้ไม่จำกัดวงแคบเฉพาะเรื่องการไม่โกงเงินจากบริษัท หรือการที่ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ไม่เอาเปรียบผู้ถือหุ้นรายย่อย หรือการตกแต่งบัญชี แต่สมัยนี้ได้ขยายขอบเขตไปถึงเรื่องอื่น ๆ อีกด้วยรวมถึงความรับผิดชอบทางสังคม ความรับผิดชอบทางสภาพแวดล้อม และความรับผิดชอบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย (stakeholder) เช่น พนักงานของบริษัท กลุ่มชาวบ้าน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้บริษัท กลุ่มลูกค้าของบริษัท เป็นต้น

ขอบเขตของความหมายธรรมาภิบาลที่ขยายกว้างออกเช่นนี้ เรียกโดยรวมว่า Corporate Social Responsibility ถามว่าทิศทางธรรมาภิบาลของธุรกิจไทยขณะนี้เป็นอย่างไรมาก่อนคมีแนวโน้มอย่างไร บางท่านอาจจะคิดว่ากิจการธุรกิจโดยลำพังตัวเองนั้น อาจจะไม่มี ความประสงค์จะทำกิจกรรมธรรมาภิบาลมากนัก ถ้าจำเป็นก็จะเน้นเฉพาะธรรมาภิบาล ตามความหมายแคบ กล่าวคือทำเฉพาะเท่าที่กฎหมายบังคับ เฉพาะในส่วนที่หากไม่ทำจะเกิด ปัญหา จะถูกปรับ หรือจะถูกโทษทางแพ่งหรือทางอาญา สาเหตุที่บางท่านคิดเช่นนี้ น่าจะเกิดจาก เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักการธรรมาภิบาล เป็นเรื่องที่มีค่าใช้จ่าย อย่างต่ำก็ต้องมีการจ้าง ผู้เชี่ยวชาญอิสระมาทำการประเมินราคาหรือมูลค่าของ business deal ต่าง ๆ เพื่อให้มีความ เทียบธรรม หรือต้องมีขบวนการ check and balance ภายในบริษัทที่สร้างความมั่นใจให้แก่นักลงทุน และบุคคลภายนอก แต่ถ้าบริษัทถลำลึกไปกว่านั้น ยิ่งถ้าเข้าไปในธรรมาภิบาลตามความหมายกว้าง โดยรวมไปถึง Corporate Social Responsibility ด้วยแล้ว ค่าใช้จ่ายจะพุ่งขึ้นไปอีกจำนวนมาก นักธุรกิจที่คำนึงถึงความคุ้มค่าของกิจกรรมต่าง ๆ จึงอาจจะเห็นว่าธรรมาภิบาลตามความหมายกว้าง ไม่ค่อยคุ้มค่าแก่การลงทุน

แต่บัดนี้ ในหลายประเทศจะเห็นว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ในทิศทางที่ผู้บริโภคและประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญแก่ Corporate Social Responsibility มากขึ้น ๆ ทั้งในแง่การให้ความสำคัญและสนับสนุนแก่บริษัทที่เน้น CSR และในด้านการต่อต้าน บริษัทที่ CSR ตีตลาด ตัวอย่างที่เราเห็นในประเทศตะวันตกมีมาก กรณีบริษัท Starbuck ที่ให้ ความสำคัญว่าแหล่งที่เขาซื้อเมล็ดกาแฟ ว่าเป็นประเทศที่กดขี่เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟหรือไม่ กรณีของบริษัท Body Shop ที่เน้นว่าการทดลองเครื่องสำอางของบริษัทจะต้องไม่ทำร้ายสัตว์ กรณีของบริษัทชุนน้ำมันที่ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมในบริเวณชุนมากกว่าอดีตมาก เป็นต้น

ตัวอย่างในประเทศไทยก็มีอยู่ ตัวอย่างเช่นกรณีโรงไฟฟ้าราชบุรี ที่ผมได้ไปดูงาน ทางโรงไฟฟ้าได้ดำเนินโครงการ CSR โดยร่วมมือกับองค์กรของมูลนิธิชัย วิระไวทยะ ซึ่งได้ผลดีมาก และจากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้เห็นชัดด้วยว่า การวางแผนเพื่อทำโครงการ ขนาดใหญ่สมัยนี้ ถ้าไม่คำนึงถึง CSR ไว้ตั้งแต่ต้นก็อาจจะประสบปัญหาภายหลังได้ และถ้าปล่อยจนกระทั่งปัญหาเกิดขึ้นไปก่อนแล้วค่อยหาทางแก้ไข ก็มักจะทำได้ยากขึ้น ๆ และบางทีก็แก้ไขไม่สำเร็จ ทำให้การไม่คำนึงถึง CSR กลายเป็นเงื่อนไขที่ผูกปมทำให้โครงการ ตายไปแบบแก้ไขไม่ออก ดังนั้น เมื่อสภาพการณ์ได้เปลี่ยนไปเช่นนี้ บริษัทต่าง ๆ ก็มีแนวโน้ม ที่จะเริ่มเห็นว่าหากบริษัทคำนึงถึง CSR ไว้แต่ต้น และวางแผนรองรับไว้ก่อน จะกลับเป็นคุ้ม เหลือคุ้ม เพราะค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามแผนจะน้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นภายหลังมาก และบางครั้งต่อให้ใช้จ่ายภายหลังมากเท่าใดก็ไม่สามารถฟื้นคืนสภาพได้เสียแล้ว

ผมจึงขอสรุปโดยย่อว่า สมัยก่อนคนอาจจะมองธรรมาภิบาลในความหมายแคบว่าเป็นของจำเป็นเพียงเพื่อป้องกันตัวเอง เพียงเพื่อมิให้ปฏิบัติผิดกฎหมาย เพียงเพื่อแข่งขันในการสร้างความมั่นใจแก่ผู้ลงทุนและเจ้าหนี้ แต่มาบัดนี้มีแนวโน้มว่าธุรกิจทั่วโลกจะมองธรรมาภิบาลในความหมายที่กว้างขึ้น โดยรวมไปถึง Corporate Social Responsibility เพราะนับวันการมองเช่นนี้มันจะคุ้มค่าทางธุรกิจมากขึ้น ๆ

ขอบคุณครับ